

Ronde 4

Bert Kouwenberg & An Van 't Oosten
 De La Reyschool, Den Haag
 Contact: bert.kouwenberg@planet.nl
 An.vantoosten@12move.nl

Verhalen, in het hart van het onderwijs

'Qué tiempo de mierda - Wat een koléreweer!'

Wie durfde er hier, in Gods Huis, zo hartgrondig te vloeken? Nieuwsgierig gluurde Rafael langs de pilaar. Voor in de kerk stond een donkere gestalte. Hij had een grote bos haar en droeg een wijde mantel.

Opnieuw weerlichtte het hevig. Het leek of de bliksem afketste op de vuurrode haardos van de geheimzinnige verschijning. Even zag Rafael een glimp van zijn gezicht.

'Hier ben ik, Dios mio', riep de vreemdeling. De laatste woorden sprak hij spottend uit. Zijn lach bulderde door de San Fiz.

'Verbeeld je maar niet dat ik gelovig ben geworden. Het is dat vervloekte noodweer dat me naar binnen joeg.'

Rafael huiverde, zijn bloed stolde in zijn aderen. Wie is deze man? dacht hij.

1. Inleiding

Bovenstaand fragment is een scène uit het begin van *In het spoor van de Rode Leeuw*, een jeugdboek (10 +) dat An van 't Oosten en Bert Kouwenberg samen schreven. Het verhaal, een historische avonturenroman, speelt zich af aan het eind van de zestiende eeuw in Spanje. Een groep kinderen trekt van Noord naar Zuid, dwars door het uitgestrekte en soms onbarmhartige Spaanse landschap met de beroemde historische steden Santiago, Salamanca, Ávila, Toledo en Córdoba naar Sevilla, de havenstad van waaruit de schepen vertrekken naar de Nieuwe Wereld. Onderweg moeten de kinderen allerlei gevaren overwinnen en horen ze vertellen over El León Rojo – de Rode Leeuw; de Held van de Vrijheid.

In onze workshop *Verhalen, in het hart van het onderwijs* willen we de deelnemers laten ervaren en inzicht geven hoe je het centraal stellen van een verhaal in de praktijk kunt opzetten en uitvoeren. We doen dat aan de hand van twee jeugdboeken (*In het spoor van De Rode Leeuw* en *In naam van de Vrijheid*) die we samen hebben geschreven. Daarbij hanteren we de werkwijze van *Het Verhalen-Atelier*, in 2004 onderscheiden met de Taalunie Onderwijsprijs voor het basisonderwijs. De principes van onze werkwijze hebben we toegepast in de website *Schrijfgemoten*, een lees- en schrijfbestedingsproject met aandacht voor functioneel en creatief internetgebruik.

2. Grote woorden

Verhalen (geschreven en gelezen) gaan over troost, verwondering, vertrouwen, vergankelijkheid, mededogen, verlangen, verwachting en hoop. Dat zijn grote woorden, inderdaad, maar het leven is groot. Zonder misschien de juiste woorden te kennen, weet ieder kind waar het over gaat.

Kinderen zijn gevoelig voor de kracht en de schoonheid van taal. Als je hen vraagt een aansprekende alinea te kiezen uit een boek dat ze hebben gelezen, blijkt dat het gekozen stukje karakteristiek is voor het boek en typerend voor de eigen persoon. Achter de keuze van een favoriete alinea ligt een wereld van denken, voelen en zijn. Lezen en leven liggen niet alleen als woorden heel dicht bij elkaar.

Plezier léren krijgen in het lezen en schrijven van verhalen is gebaat bij een systematische aanpak, waarbij het praten over verhalen de sleutel is. Al pratend ontwikkelt zich in de loop van de tijd bij de kinderen een groeiend begrippenscala (literaire kenmerken), met behulp waarvan ze kunnen reflecteren op hun eigen teksten en op die van anderen. Met elkaar van gedachten wisselen over zaken als 'tijd' en 'plaats', 'de rol van personages in een verhaal', 'de betekenis van herhaling', 'taalgebruik', 'verbeelding' en 'de relatie met de werkelijkheid' wordt dan vanzelfsprekend en boeiend.

3. Schrijfgenoten

Schrijvend aan *In het spoor van De Rode Leeuw* ontstond bij ons het idee om via een site de kinderen van groep 7 en 8 van de De la Reyschool (de school waar Bert onderwijzer is) bij het schrijfsproces te betrekken. Vanaf het begin werkten we samen met vormgeefster Brigit van Wensveen. Wat ons drieën voor ogen stond, was een site, waarbij de kinderen/leerlingen actief betrokken zouden zijn. Geen etalage met kant-en-klare producten, maar een plek waar ze naar binnen konden om actief deel te nemen. Niet recreatief, maar educatief. Om dat te realiseren, ontwierp Brigit een digitale versie van de De la Reyschool.

Figuur 1: Hou je van verhalen?

Via de homepage word je uitgenodigd om binnen te komen en mee te doen. Als je op de deur klikt, verschijnt de plattegrond van de school in beeld. Behalve het blauwe vlakje van het lokaal van de olifanten (groep 7 en 8) zie je een aantal gekleurde vlakjes die specifieke ruimtes voorstellen: de mediatheek, de bibliotheek, de schrijfzolder, de studio, het atelier, het museum en het theater.

Door op een vlakje te klikken, kom je in de betreffende ruimte terecht en kan je deelnemen aan de activiteit die daar wordt uitgevoerd: praten in het groepslokaal, opzoeken in de mediatheek, lezen in de bibliotheek, schrijven op de schrijfzolder, luisteren en kijken in de studio, iets maken in het atelier, iets bewaren in het museum en in het theater spelen. Je kunt er ook voor kiezen om eerst naar het groepslokaal van de olifanten te gaan, eventueel mee te praten en van daaruit verder te gaan.

Figuur 2: Welkom!

Het idee was, zoals gezegd, om de kinderen van groep 7 en 8 van de De la Reyschool, als schrijfgenoten, het ontstaan van ons boek mee te laten maken en bij het verhaal te betrekken. Een eerste voorbeeld.

Figuur 3: Presentatie initiaal.

In het spoor van De Rode Leeuw bestaat uit tien delen, die elk beginnen met een initiaal die is getekend door illustrator Mark Janssen. De initiaal bevat informatie over de stad of streek waar het verhaal zich afspeelt en over een van de personages. Via de site presenteerden we in het atelier de eerste initiaal met informatie over Santiago de Compostella en over het personage Rafael. We nodigden de kinderen uit om een eigen initiaal te maken van de beginletter van hun naam, met getekende informatie over hun leven. Onderstaand zie je de initiaal van Yogi, die ijshockeyt, een lieve kat heeft en basgitaar speelt.

Figuur 4: Initiaal Yogi.

Een tweede voorbeeld. In het verhaal komt een aantal copla's voor. Copla's zijn vierregelige Spaanse volksliedjes, waarin een levenswijshouding wordt gepresenteerd. Bijvoorbeeld:

*Ik dacht eerst in de poort van een molen,
Maar nu denk ik het overal:
Hoe vaak de wereld gedraaid heeft
En hoe vaak hij nog draaien zal.*

Tijdens de Kinderboekenweek van 2008 (thema: poëzie), werden de kinderen, naar aanleiding van de copla's in het verhaal, uitgenodigd en geïnspireerd om op de schrijftolder van de digitale De la Reyschool hun eigen copla's te maken en te publiceren. Dit zijn de copla's van Casper en Ioa.

*Tafeltennissen, daar leef ik gedeeltelijk voor.
Smashen, effecten door en door.
Soms gaat het fout en sla je tegen het net.
Verkeerde zet.*

*Als ik 's morgens wakker word
dan kijk ik even na
of de foto er nog ligt
mijn opa in mijn la.*

Zo werden de kinderen actief, als lezer én als schrijver, betrokken bij het ontstaan van het verhaal. Het ging daarbij, behalve om lees- en schrijfbesteding, ook om kunstzinnige vorming en wereldoriëntatie. De kinderen kregen informatie en verdiepten zich op uiteenlopende manieren in zaken zoals Arabische invloeden in Spanje, het wereldbeeld aan het eind van de zestiende eeuw, de kennismaking met De Nieuwe Wereld, de schilderkunst van El Greco en het ontstaan van flamencomuziek. Helaas, de 1200 woorden die ons hier ter beschikking staan, zijn bijna op. In onze workshop kunnen we er veel meer over vertellen. U bent van harte welkom!

Referenties

- Kouwenberg, B. (2007). "Sesam, sesam, open u, Twintig leesdelstenen en schrijfpapertjes, uit de schatkamer van het leven". In: *Leesgoed*, jg. 34, nr. 3, p. 101-104.
- Kouwenberg, B. (2008). Schrijfgenoten: een lees- en schrijfbestedingsproject met aandacht voor functioneel en creatief internetgebruik. In: *Leesgoed*, jg. 38, nr. 7, pagina's onbekend.

Kouwenberg, B. & M. Hoogeveen (2007). *Denken met je vingers: schrijven in het Verhalen-Atelier*. Leidschendam: Biblion Uitgeverij.

Kouwenberg, B. & A. Van 't Oosten (2009). *In het spoor van De Rode Leeuw*. Leuven: Davidsfonds/Infodok.

Kouwenberg, B. & A. Van 't Oosten (2010). *In naam van de Vrijheid*. Leuven: Davidsfonds/Infodok.

Marcheau, J. (2010). "Compañeros op zoek naar vrijheid". In: *De Leeswelp*, jg. 15, nr. 3, p. 110-112.

Schrijfgenoten (s.d.). (<http://www.schrijfgenoten.nl>).

Ronde 5

Ben Bouwhuis & Ietje Pauw

Katholieke Pabo Zwolle

Contact: i.pauw@kpz.nl

Door verhalen taalvaardiger?

1. Schrijfonderwijs op de basisschool

In 2008 concludeert de inspectie in haar onderzoek naar het niveau van de taalvaardigheden in het basisonderwijs dat de verbetering van de taalprestaties op scholen uit de hogere schoolgroepen zich vooral zou moeten richten op 'stellen', 'begrijpend lezen' en 'woordenschat' (Inspectie van het onderwijs 2008: 26). Bonset & Hoogeveen (2007: 57-58) zijn, op basis van descriptief onderzoek naar de praktijk van het schrijfonderwijs, niet optimistisch over het onderwijsaanbod. Dat kan volgens hen overwegend als productgericht getypeerd worden; aan procesgericht schrijven wordt nauwelijks tijd besteed. Bonset & Braaksma (2008) concluderen dat schrijven de moeilijkste van de te leren taalvaardigheden is en dat de schrijfvaardigheid van leerlingen tekortschiet. Schrijven dreigt een ondergeschoven kind te worden in het onderwijs.

Er is dus voldoende reden om in het basisonderwijs aandacht te besteden aan het schrijfonderwijs. In het schooljaar 2008-2009 zijn we op de Katholieke Pabo Zwolle gestart met een project getiteld: *Verhalen vertellen, verhalen verzinnen en verhalen schrijven*. Het gaat dus om een basisschoolproject taalontwikkeling. Het project valt binnen het lectoraat 'Reflectie en Retorica', waarvan Ietje Pauw lector is. Ben Bouwhuis is lid van de kenniskring van het lectoraat. Voor het project hebben we een didactiek ontwikkeld voor de groepen 5, 6 en 7 van de basisschool om te onderzoeken